

Participatieactiviteiten in het kader van de Transitievisie Warmte van gemeente Utrecht

2019 – 2020

Eerste versie juni 2020

Update februari 2021

Gemeente Utrecht

Colofon

uitgave

Gemeente Utrecht
energie@utrecht.nl

in opdracht van

Afdeling Ruimte
Opgave Energietransitie
Gemeente Utrecht

internet

www.utrecht.nl/energie

rapportage

informatie

warmtetransitie@utrecht.nl

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Aanpak	6
2.1	Samen stad maken op de Utrechtse manier – Niveau van participatie *	6
3	Participatie in Utrecht	7
3.1	Informereren	9
3.1.1	Informatie op website Utrecht Aardgasvrij *	9
3.1.2	Informereren in bijeenkomsten *	11
3.2	Informereren & raadplegen	11
3.2.1	Ondersteunen buurtinitiatieven in de stad	11
3.2.2	Ondersteunen bedrijven en maatschappelijke instellingen *	12
3.2.3	Voorjaar 2019: Peiling 'aardgasvrij wonen' bewonerspanel	13
3.2.4	Online bijeenkomsten Warmteprofielen per buurt: najaar 2020 *	14
3.3	Informereren, raadplegen & adviseren	17
3.3.1	Mei 2019: Sessie tijdens Stadsakkoord bijeenkomst	17
3.3.2	24 Juni 2019: Sessie met studenten	19
3.3.3	29 november 2019: Meedenksessie	19
3.3.4	Najaar 2019 - voorjaar 2020: Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)	21
3.3.5	12 februari 2020: Meedenksessie Lunetten	22
3.3.6	3 maart 2020: Expertsessie	23
3.4	Co-creatie *	24
4	Overig overleg en samenwerkingen	26
4.1	Utrecht	26
4.1.1	In gesprek met de stad *	26
4.1.2	Programmagroep Energietransitie Gebouwde Omgeving	26
4.1.3	Onderzoek governance warmtenetten *	27
4.2	Regionaal	27
4.2.1	Regionale Energie Strategie *	27
4.3	Nationaal	28
4.3.1	Rijk *	28
4.3.2	G4 – Community of Practice	28

4.3.3	VNG: Vereniging van Nederlandse Gemeenten	28
5	Wat nemen we mee uit de participatie? *	30
6	Planning voor de toekomst *	31

1 Inleiding

Voor u ligt het rapport met een overzicht van de participatieactiviteiten die we afgelopen twee jaar hebben ingezet in het kader van de ontwikkeling van de Transitievisie Warmte van gemeente Utrecht. Het geeft aan wat de aanpak is in onze participatie en welke middelen zijn ingezet om bewoners en andere partijen te informeren en betrekken bij de Transitievisie Warmte. Daarnaast beschrijven we wat de gemeente doet met de informatie die is opgehaald tijdens de participatieactiviteiten. Dit rapport is een heruitgave van het participatierapport uit juni 2020.

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat we vóór 2050 de bebouwde omgeving CO₂-vrij maken en daarmee klimaatneutraal. Daarbij hoort ook het stoppen met het gebruik van aardgas in de komende 30 jaar. Elke gemeente in Nederland maakt daarvoor (uiterlijk in 2021) een zogenaamde Transitievisie Warmte; een plan waarin op hoofdlijnen is beschreven hoe Utrecht aardgasvrij wordt, wat dit per buurt betekent en wanneer welke buurt aan de beurt is..

Sinds begin 2019 hebben we gewerkt aan het verzamelen, verwerken, toetsen en analyseren van data voor deze opgave. Via participatie hebben we de stad betrokken in dit proces en hebben we de kennis en expertise kunnen benutten van bewoners, stakeholders en technische experts. We hebben op verschillende momenten de (tussen-)uitkomsten van onze analyses met hen gedeeld en zijn in gesprek gegaan over de impact van de energietransitie. Zo hebben we meer inzicht gekregen in hoe zij aankijken tegen de afwegingen die we moeten maken.

In het opstellen van de Transitievisie Warmte onderscheiden we drie fases: analyseren, afwegen en besluiten. In 2019 en begin 2020 ging de participatie vooral over de eerste fase: analyseren. Dit is medio 2020 afgerond met een datarapport en participatierapport (versie 1). Daarna hebben we op basis van de analyses alternatieven gepresenteerd per buurt (warmteprofielen). De warmteprofielen per buurt worden gevormd door twee kaarten (de zogenaamde WAT-kaarten). Deze geven inzicht in wat er mogelijk en nodig is in het verminderen van de energievraag, verdeling van duurzame energiebronnen over de stad en het verwachte alternatieve warmteaanbod. In het tweede deel van de participatie (najaar 2020) ging het vooral over het toetsen van deze warmteprofielen: zijn ze duidelijk, bieden ze voldoende handelingsperspectief voor stakeholders?

Er zit veel "energie" op dit onderwerp en sommige bewoners willen graag aan de slag, maar hoe bepaal je welke buurten in Utrecht het eerst aardgasvrij kunnen worden gemaakt? Eén van de belangrijkste uitkomsten van de participatie, is dat die afweging niet kan worden gebaseerd op een enkel criterium, bijvoorbeeld de laagste maatschappelijke kosten, of de financiële draagkracht in een wijk. Bewoners hebben uiteenlopende beelden van wat wijs en eerlijk is. Naast de kosten, vinden zij keuzevrijheid en de hoeveelheid gedoe die het oplevert belangrijke criteria.

2 Aanpak

In de [eerste raadsbrief](#) over de Transitievisie Warmte schreven we dat we deze visie opstellen samen met relevante stakeholders in de stad: bewoners, bedrijven, organisaties en technische experts. Doel hiervan is tweeledig. Enerzijds informeren we partijen over de plannen voor een aardgasvrije stad en anderzijds halen we input op voor de Transitievisie Warmte. Bij de invulling van het participatieproces hebben we de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De gemeente maakt een beleidsplan (de Transitievisie Warmte) waarmee de doelstellingen gerealiseerd kunnen worden (40.000 gebouwen van het aardgas voor 2030, Utrecht zo snel mogelijk klimaatneutraal, alternatieven zijn haalbaar en betaalbaar);
- Deze visie wordt voorgelegd aan de gemeenteraad, die neemt uiteindelijk de beslissing over de volgorde waarin gebieden/buurtten van het aardgas gaan en welke alternatieve warmtebronnen en infrastructuur de voorkeur hebben voor de eerste gebieden;
- Informatie die we ophalen in het participatieproces gebruiken we om het plan te verbeteren en robuuster te maken;
- Het participatieproces is in deze fase niet gericht op het bediscussiëren van concrete opties voor aardgasvrij met stakeholders op buurtniveau. Dit is onderdeel van de Wijkuitvoeringsplannen die later worden opgesteld voor de buurten die als eerste worden geselecteerd in de transitievisie.

In het klimaatakkoord is afgesproken dat uiterlijk eind 2021 alle gemeenten een Transitievisie Warmte hebben opgesteld. De Utrechtse visie is opgesplitst in twee delen. In deel I beschrijven we de visie en strategie voor de transitie naar een andere warmtevoorziening. In deel II maken we op basis van de strategie een afweging voor de volgende van buurten. Bewoners en bedrijven weten dan wanneer en in welke volgorde van buurten we in Utrecht aan de slag gaan met wijkuitvoeringsplannen.

2.1 Samen stad maken op de Utrechtse manier – Niveau van participatie

De gemeente Utrecht heeft een hoge ambitie als het om participatie gaat. Participatie zien we als het samen met bewoners, ondernemers, bezoekers en maatschappelijke organisaties vormgeven van de stad. In Utrecht kan iedereen meedenken, meedoen en invloed uitoefenen op gemeentelijk beleid, beheer en nieuwe plannen. Ook heeft iedere bewoner, ondernemer, bezoeker of andere betrokkene de kans om eigen plannen te realiseren.

Participatie is in Utrecht altijd 'maatwerk passend bij de opgave en doelgroep'. In onze aanpak voor participatie definiëren we verschillende doelgroepen. Voor elke doelgroep zoeken we de juiste vorm van participatie met passende instrumenten.

Voor de totstandkoming van de Transitievisie Warmte, zijn we direct begonnen met het betrekken van diverse partijen in de stad. Door openheid te geven over het proces, geven we ook aan dat de volgorde van wijken en de beoogde alternatieven voor aardgas nog bepaald moeten worden en niet al op voorhand vaststaan. In onze participatieaanpak zijn we duidelijk over de rollen en verantwoordelijkheden in het proces: de gemeente heeft de regie; de gemeenteraad zal uiteindelijk de visie vaststellen.

De nieuwe participatiestandaard (verschenen in december 2020) van de gemeente Utrecht gaat uit van drie niveaus van participatie: [raadplegen, adviseren en co-creëren](#). Toen wij startten met ons participatietraject in 2019 ging het niveau "informeren" hier nog aan vooraf, vandaar dat wij dit niveau ook nog gebruiken. Voor de Transitievisie Warmte organiseren we de participatie op de alle vier niveaus.

3 Participatie in Utrecht

In 2019 en 2020 zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd waarin bewoners en partijen uit de stad werden gevraagd mee te denken over (een onderwerp rond) de Transitievisie Warmte. Daarnaast is informatie aangeboden op de website [Utrecht Aardgasvrij](#). In dit hoofdstuk worden de verschillende participatiemomenten verder toegelicht.

Wanneer	Wat	Wie	Hoeveel	Participatiedoel/uitkomst
2019 en 2020	Website Utrecht Aardgasvrij	Alle stakeholders	4.795	Informereren
2019 en 2020	Jouw Huis Slimmer bijeenkomsten	Bewoners	1.470	Informereren en ondersteunen van initiatieven
2019 en 2020	Ondersteunen bedrijven	Bedrijven	380	Informereren en ondersteunen, opzet van het Energieloket.
Voorjaar 2019	Peiling Aardgasvrij Wonen	Bewoners	1.788	Informereren en raadplegen
24 mei 2019	Werksessie tijdens Stadsakkoord bijeenkomst	Ketenpartners	13	Opstellen van verschillende strategieën o.b.v. de adviezen (t.b.v. meedenksessie en PWE) en uitwerken en koppelen van data.
24 juni 2019	Sessie met studenten	Studenten van Universiteit Utrecht	39	Aanscherpen van de 4 strategieën.
29 november 2019	Meedenksessie	Bewoners, vastgoedeigenaren, warmtebedrijven en netbeheerder	26	Aanscherpen van de analyses en meer inzicht in de impact van mogelijke beslissingen. Belangen duidelijker in kaart en beter mee te nemen in de strategieën.
Najaar 2019 – voorjaar 2020	Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)	Bewoners	617	Input voor de afweging tussen de 4 strategieën. Advies om strategieën te combineren.
Februari 2020	Meedenksessie Lunetten	Bewoners, vastgoedeigenaren, warmtebedrijf en netbeheerder	14	Kansen formuleren in de samenwerking tussen buurtinitiatieven en warmtebedrijven. Inzicht in impact voor de buurten.

Wanneer	Wat	Wie	Hoeveel	Participatiedoel/uitkomst
Maart 2020	Expertsessie	Data experts, warmtebedrijf en netbeheerder	9	Verbeteren van data analyses en modelberekeningen
21 september 2020	Gesprek	Woningcorporaties	5	Input op de helderheid van ons verhaal en de warmteprofielen en wat dit voor hen betekent
28 september 2020	Gesprek	Eneco	2	Input op de helderheid van ons verhaal en de warmteprofielen en wat dit voor hen betekent
26 oktober 2020	Online bijeenkomst	(Leden van) bewonersinitiatieven en Energie-U	30 (35 genodigden)	Voorleggen warmteprofielen en toetsen of het verhaal duidelijk is
29 oktober 2020	Werksessie tijdens bijeenkomst Stadsakkoord	Ketenpartners	35	Voorleggen warmteprofielen en toetsen of het verhaal duidelijk is en in gesprek wat ketenpartners vanuit hun rol met warmteprofielen al kunnen doen en wat zij nog nodig hebben.
29 oktober 2020	Onlinebijeenkomst	Deelnemers PWE	10 (20 genodigden)	Voorleggen warmteprofielen en toetsen of het verhaal duidelijk is
2 november 2020	Online bijeenkomst	Geïnteresseerde bewoners	35 (90 genodigden)	Voorleggen warmteprofielen en toetsen of het verhaal duidelijk is
5 november 2020	Gesprek	Stedin	2	Input op de helderheid van ons verhaal en de warmteprofielen en wat dit voor hen betekent
23 november	Online bijeenkomst	Geïnteresseerde bewoners	45 (140 genodigden)	Voorleggen warmteprofielen en toetsen of het verhaal duidelijk is
Najaar 2020 – voorjaar 2021	Expeditie Warmte	Bewonersinitiatieven en marktpartijen	Ongeveer 35 mensen, in 5 teams	Onderzoeken mogelijkheden voor lokale warmte

3.1 Informeren

3.1.1 Informatie op website Utrecht Aardgasvrij

Bewoners, bedrijven en organisaties worden op verschillende manieren geïnformeerd over aardgasvrij en de Transitievisie Warmte. Op de website [Utrecht Aardgasvrij](https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/duurzame-stad/energie/utrecht-aardgasvrij/)¹ is informatie te vinden over hoe we van het aardgas afgaan, wat organisaties en bedrijven kunnen doen en wat alternatieven voor aardgas zijn. Ook worden bezoekers van de site doorverwezen naar de voorbeeldwoning Gasvrij thuis en de website JouwHuisSlimmer. Tot slot worden mensen die geïnteresseerd zijn in data, doorverwezen naar het [dashboard Aardgasvrij](https://utrecht.incijfers.nl/dashboard/dashboard-aardgasvrij)². Hier zijn cijfers te vinden over bijvoorbeeld gasaansluitingen en energielabels op buurtniveau. Het dashboard Aardgasvrij wordt ongeveer 700 keer per jaar bezocht.

Gemeente Utrecht
2 december 2019 · 🌐

Aardgasvrij: wat doe jij? Als jij de baas zou zijn van de stad: welke aanpak kies jij dan bij het aardgasvrij maken van woningen in Utrecht? 🏡 6400 inwoners ontvingen hierover al een vragenlijst waarin je kunt kiezen uit vier verschillende manieren om de stad aardgasvrij te maken. Wil je ook meedoen aan dit onderzoek van de universiteiten Delft en Amsterdam? Vul de vragenlijst in op <https://direc.to/djCP> Het invullen duurt ongeveer 20 minuten. Alvast bedankt voor je medewerking! Meer weten over aardgasvrij wonen? Kijk op www.utrecht.nl/aardgasvrij

Gemeente Utrecht
Overheidsorganisatie

Meer bekijken

... De website Utrecht Aardgasvrij bereikt vooral mensen die zelf op zoek gaan naar informatie over aardgasvrij; in 2019 vond 52% van de bezoekers de website via een externe zoekmachine zoals google. In 2020 was de 64%.

In 2019 is de website in totaal ruim 3.600 keer bezocht. Het aantal bezoeken is in december verdubbeld ten opzichte van de andere maanden. In december is op Facebook een bericht geplaatst over Utrecht aardgasvrij (figuur 1). Hierin werden bewoners uitgenodigd om deel te nemen aan de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) en werden zij verwezen naar de website Utrecht Aardgasvrij voor meer informatie.

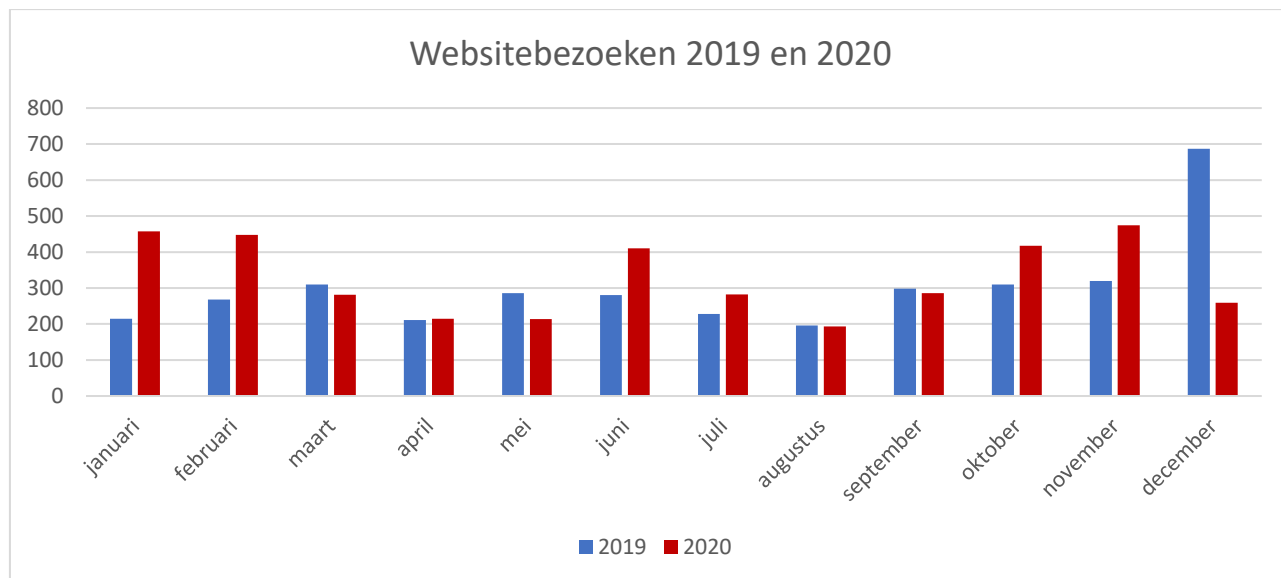
In 2020 is de website in totaal ruim 3.900 keer bezocht.

Figuur 1. Facebook bericht over enquête en Utrecht Aardgasvrij

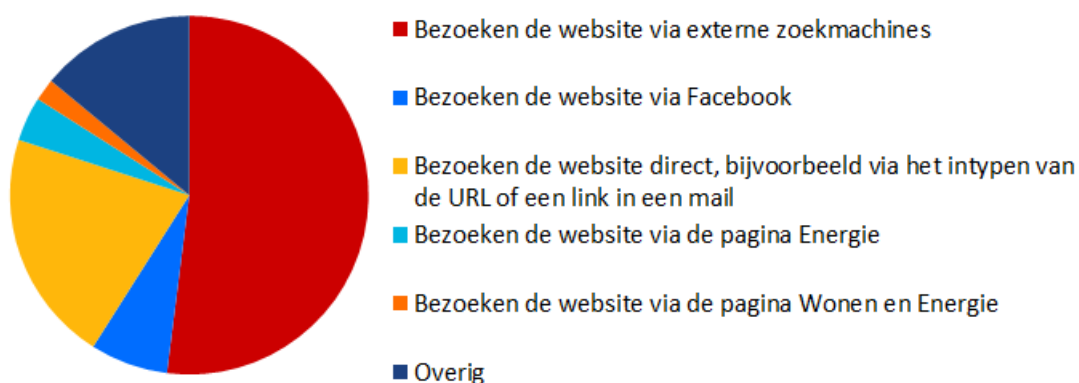
¹ <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/duurzame-stad/energie/utrecht-aardgasvrij/>

² <https://utrecht.incijfers.nl/dashboard/dashboard-aardgasvrij>

Statistieken van bezoeken aan website Utrecht Aardgasvrij

Figuur 2. Totaal aantal websitebezoeken in 2019 en 2020

Figuur 3. Vanaf waar komen mensen op de website

Figuur 4. Meest bezochte onderdelen van de website

3.1.2 Informeren in bijeenkomsten

De gemeente Utrecht organiseert wijkbijeenkomsten over energie onder de noemer Jouv Huis Slimmer. De bijeenkomsten vinden plaats in verschillende wijken en worden in samenwerking met de netwerken in de wijk voorbereid. Alle bewoners in de wijk worden hiervoor met een brief uitgenodigd. We sluiten regelmatig aan bij deze bijeenkomsten en vertellen over de transitie naar een aardgasvrije stad, hoe we werken aan de Transitievisie Warmte en wat dat voor iedereen in de stad gaat betekenen. In het najaar van 2020 is dit bij de online webinars voor Jouv Huis Slimmer een vast programma-onderdeel geworden. Er zijn ook bewonersavonden die worden georganiseerd door initiatieven uit de wijken. De acht Jouv Huis Slimmer bijeenkomsten in 2019 zijn bezocht door 845 bewoners. De negen Jouv Huis Slimmer bijeenkomsten in 2020 hadden in totaal 1.440 deelnemers.

Figuur 5. Jouv Huis Slimmer bijeenkomsten Dichterswijk, Rivierenwijk, Transwijk

3.2 Informeren & raadplegen

3.2.1 Ondersteunen buurtinitiatieven in de stad

In de stad zijn verschillende initiatieven van bewoners die zelf aan de slag willen. Op dit moment zijn er initiatieven in de wijken Tuindorp, Veemarkt, Hoograven, Lunetten, De Klopvaart en Vechtzoom. Deze worden door de gemeente ondersteund. Ze kunnen hiervoor terecht bij de contactpersoon voor bewonersinitiatieven. De contactpersoon faciliteert met informatie, contacten, expertise, en koppelt hen waar mogelijk aan lopende in- en externe projecten en initiatieven. We onderhouden proactief contact met de initiatieven en nodigen nieuwe initiatieven uit voor een kennismakingsgesprek om te kijken wat gemeente en initiatief voor elkaar kunnen betekenen.

Stedelijk gesprek

Ten behoeve van de samenwerking tussen bewonersinitiatieven en de gemeente, organiseren we vier tot zes keer per jaar een stedelijk gesprek. Hierbij zijn gemiddeld 7 vertegenwoordigers van de lopende initiatieven aanwezig. In deze gesprekken wisselen we ervaringen uit en halen we op wat de wensen en behoeften zijn.

3.2.2 Ondersteunen bedrijven en maatschappelijke instellingen

Niet alleen woningen, maar ook bedrijfspanden en vastgoed van maatschappelijke instellingen (bijvoorbeeld sport, zorg, onderwijs) moeten aardgasvrij worden. Er is een apart spoor om bedrijven en ondernemers mee te nemen in de Transitievisie Warmte. Ervaring leert dat bedrijven een andere aanpak vereisen dan inwoners. Dit komt onder andere doordat bedrijven erg specifieke vragen hebben en daardoor minder baat hebben bij gezamenlijke bijeenkomsten van algemene aard en deze ook niet zo snel zullen bezoeken. We willen bedrijven wel informeren over de Transitievisie Warmte en ontwikkelingen die op hen af komen. Dit doen we op verschillende manieren.

Gebiedsgerichte projecten

De afgelopen jaren is hierop ingespeeld door met een groot aantal ondernemersverenigingen en bedrijven in gesprek te gaan, waarbij zo veel mogelijk gebruik is gemaakt van bestaande netwerken. In deze gesprekken zijn ze geïnformeerd over de ambitie aardgasvrij en bestaande hulpmiddelen voor verduurzaming. Daarnaast zijn de mogelijkheden besproken om met ondernemers een gebiedsgerichte aanpak op te zetten. In een aantal gebieden, zoals Nieuw-Overvecht en het Stationsgebied, wordt dit verder verkend. In het Stationsgebied is een projectleider begonnen die aan de slag gaat met de doelstelling om versneld energieneutraal te worden. In Utrecht Science Park, Moreelse Park en Jaarbeurs is er al een concrete samenwerking tussen gebiedspartners, waarin plannen worden gemaakt richting aardgasvrij. Voor Utrecht Science Park hebben we een aanvraag geschreven om deel te nemen aan de tweede ronde landelijke proeftuinen in de energietransitie. Deze is in 2020 helaas afgewezen, maar de samenwerking en ambities blijven staan. We onderzoeken andere subsidiemogelijkheden om de plannen te verwezenlijken. De samenwerking met gebouweigenaren is van hoog niveau in termen van de participatieladder. De deelnemende partijen beslissen zelf over hun energievoorziening en het alternatief voor aardgas. De gemeente heeft hierin een stimulerende en faciliterende rol.

Sectorgerichte projecten

Naast gebiedsgerichte projecten zijn er sectorgerichte projecten vanuit de opgave energietransitie, onder andere voor de zorg, sport, onderwijs en kantoren. Zo doen tien grote zorginstellingen mee aan het project Milieuthermometer Zorg. Zij zijn in 2020 aan de slag gegaan met het opstellen van een routekaart. Hiervoor moeten ze ook nadenken over de langetermijnplanning voor hun vastgoed en verduurzaming daarvan. In het najaar van 2020 hebben we ook de WAT-kaart gepresenteerd aan zorginstellingen. In 2021 wordt verder onderzocht welke invloed dit heeft op de routekaarten.

De sector Sport is geïnformeerd over de ambitie Utrecht Aardgasvrij via stichting Sport Utrecht. Voor de sector Onderwijs is samen met schoolbesturen onderzoek gedaan naar de kosten en mogelijkheden om alle basisscholen aardgasvrij te maken. In de sectoren Horeca en Detailhandel hebben we 2019 en 2020 77 klimaatplannen beschikbaar gesteld. Hiermee kregen ondernemers een advies over energiebesparing en stappen naar aardgasvrij.

Verder informeren over Transitievisie Warmte

Naast de gesprekken die zijn gevoerd in het kader van de gebiedsgerichte projecten en sectorgerichte projecten, worden bedrijven ook geïnformeerd over de ambitie aardgasvrij en de Transitievisie Warmte tijdens energiecontroles. Op deze manier informeert de gemeente actief zoveel mogelijk bedrijven over de huidige ontwikkelingen in de energietransitie en wat dat voor de bedrijven betekent. Daarnaast is het energieloket opgezet. Hier kunnen ondernemers terecht met vragen omtrent de energietransitie.

In 2020 hebben we onderzoek gedaan naar energiegebruik op bedrijventerreinen om ook voor deze gebieden WAT-kaarten op te kunnen stellen. De gemeente organiseerde in januari 2021 een online bijeenkomst voor bedrijven om hen te informeren over de resultaten van dit onderzoek en om te praten

over duurzame bedrijventerreinen. In 2021 wordt er verder gesproken met de bedrijventerreinen over de plannen voor aardgasvrij en concrete projecten voor het verduurzamen van bedrijventerreinen.

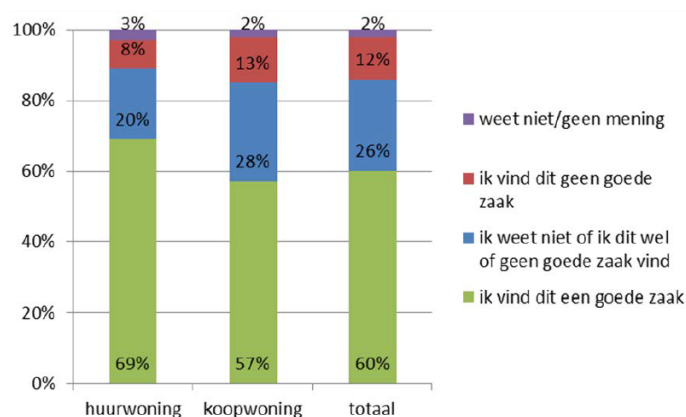
We hebben al met verschillende ondernemers, instellingen en ondernemersverenigingen hebben gesproken over de Transitievisie Warmte. Dit krijgt een vervolg in 2021. Zo gaan we bijvoorbeeld samenwerken met de wijkgerichte webinars van Jouw Huis Slimmer. Hiervoor gaan we speciale deelsessies opzetten voor bedrijven.

3.2.3 Voorjaar 2019: Peiling ‘aardgasvrij wonen’ bewonerspanel

In het voorjaar van 2019 is er in het Bewonerspanel een peiling geweest over aardgasvrij wonen. Het Bewonerspanel is een groot online panel waar iedere Utrechter zich voor kan aanmelden. Leden worden een aantal keer per jaar uitgenodigd om een vragenlijst in te vullen. Deze kan over uiteenlopende onderwerpen gaan. Ten tijde van de peiling over aardgasvrij wonen waren 6.658 mensen lid van het panel. Van deze groep hebben 1.788 mensen de vragenlijst ingevuld. Het Bewonerspanel is geen exacte representatie van de Utrechtse bevolking. Sommige groepen zijn oververtegenwoordigd, andere juist ondervertegenwoordigd. De resultaten zijn daarom niet zonder meer te vertalen naar de gemiddelde mening van de Utrechter, maar geven wel een goede indicatie.

In de peiling werden vragen gesteld over de woonsituatie van leden, bijvoorbeeld over verwarming en koken. Van de deelnemers gebruikte driekwart aardgas in de woning. Daarnaast werd er ook gevraagd naar de mening van panelleden over aardgasvrij. 60% gaf aan dit een goede zaak te vinden. 12% vindt het geen goede zaak. Het overgrote deel ziet wel op tegen het aardgasvrij maken van de woning (84%). Men ziet vooral op tegen de kosten en het ‘gedoe’ in huis. Een meerderheid van de deelnemers staat wel open voor duurzame aanpassingen in de woning, zowel huurders als huiseigenaren.

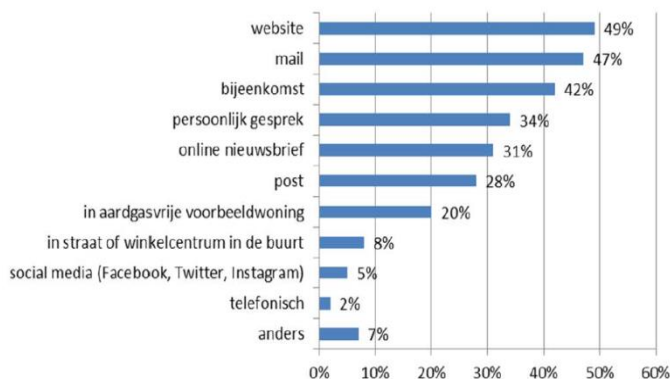
Er is ook aan de deelnemers gevraagd wat ze van de gemeente nodig hebben bij het aardgasvrij maken van de woning. Naast financiële ondersteuning in de vorm van bijvoorbeeld subsidies of leningen, geven de panelleden aan behoefte te hebben aan duidelijkheid. Dit gaat bijvoorbeeld over de alternatieven voor aardgas en de planning. Ook zien mensen graag dat de gemeente initiatieven opstart waarbij ze kunnen aanhaken. Bewoners worden over deze onderwerpen het liefst geïnformeerd via een website, de mail of in een bijeenkomst.

Figuur 6. Mening alle woningen vóór 2050 aardgasvrij

Figuur 7. Redenen om woning aardgasvrij te maken (koopwoningen)

Figuur 8. Voorkeur informatiekanaal

Meer informatie over de peiling aardgasvrij bij het bewonerspanel is [hier](#)³ te vinden. Kijk voor meer informatie op [Utrecht Aardgasvrij](#)⁴.

3.2.4 Online bijeenkomsten Warmteprofielen per buurt: najaar 2020

In het najaar van 2020 hebben we voor de Transitievisie Warmte met verschillende partijen en bewoners in de stad gesproken over de warmteprofielen per buurt. De warmteprofielen komen voort uit de analysefase. Het gesprek over de warmteprofielen is de laatste fase van het participatietraject en gaat over de afweging hoe we bronnen over de stad verdelen en warmteopties per buurt.

De participatie vond plaats in verschillende online bijeenkomsten. We organiseerden een drietal gesprekken met zakelijke stakeholders, een bijeenkomst voor deelnemers aan het Stadsakkoord en vier voor verschillende groepen bewoners. We hebben ons in dit participatiedeel vooral gericht op bewoners en partijen die ook al in de analysefase hadden deelgenomen. Daarnaast waren er ongeveer honderd geïnteresseerde bewoners die zich hadden aangemeld via een Jouw Huis Slimmer webinar. Het doel van de bijeenkomsten was deelnemers te informeren over de huidige stand van zaken rond de Transitievisie Warmte en te toetsen of ons verhaal over aardgasvrij worden duidelijk is en of de warmteprofielen helder zijn. De bijeenkomsten hadden daarmee een raadplegend karakter.

Opzet/programma

De online bijeenkomsten hadden over het algemeen dezelfde opzet. We startten met kort te vertellen waarom we werken aan de Transitievisie Warmte en wat we tot nu toe hebben gedaan. Vervolgens hadden we drie inhoudelijke delen. Het eerste deel ging over hoe Utrecht aardgasvrij wil worden via drie sporen: isoleren gebouwen, verduurzaming bronnen en aanpassing infrastructuur. In het tweede deel gingen we uitgebreid in op de warmteprofielen per buurt. Het laatste deel ging over het vervolg; hoe we de Transitievisie Warmte in 2021 gaan voorleggen aan de raad.

Hoe konden mensen participeren

Een van de doelen van de online bijeenkomsten was om ons verhaal te toetsen. Hiervoor stelden we na ieder deel steeds de volgende vragen: is dit duidelijk? Missen we nog iets? Welke vragen roept dit op? Deelnemers konden antwoorden in de chat. Een deel van de vragen beantwoordden we live in de bijeenkomst en een deel via de chat. Deelnemers kregen ook de mogelijkheid onbeantwoorde vragen achteraf nog te stellen via een e-mailadres. De zakelijke stakeholders kregen ook de vraag of de warmteprofielen hen helpen in de transitie naar aardgasvrij.

Resultaat

Over het algemeen vonden deelnemers het verhaal en de warmteprofielen goed te begrijpen. Er is wel veel behoefte aan handelingsperspectief; duidelijkheid over wanneer welke buurt aan de beurt is en wat mensen nu al kunnen doen als ze aan de slag willen. De volgende quotes uit de chat geven dat goed weer:

- “Wat is uw planning voor de komende tijd? Wellicht dat u nog niet kunt aangeven wanneer welke gaslijn wordt afgesloten, maar wat zijn de stappen die u zelf denkt te gaan zetten en wanneer zet u die?”
- “Ik hoor graag ook wat jullie adviseren te doen voor mensen zoals ik die wel al aan de slag willen, met eerste stappen. Die wil ik wel goed doen dan, namelijk...”

³ <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/publicaties/onderzoek-en-cijfers/bewonerspanel/2019-05-bewonerspanel-peiling-aardgasvrij-wonen.pdf>

⁴ <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/duurzame-stad/energie/utrecht-aardgasvrij/>

- “Stel ik wil een eigen individuele oplossing, welke eisen worden er dan gesteld?”
- “Voor warmtenet, gebruik je je oude verwarmingen daarvoor? Of heb je dan iets anders nodig?”
- “En als ik zelf al (voortvarend) aan de slag ga, hoe groot is het risico dat een generieke oplossing voor mijn gebied al mijn investeringen teniet doet. Is er dan enige financiële compensatie?”
- “Wordt er ook nagedacht over een soort 'one-stop-shop'? Dat je helemaal ontzorgd wordt als de transitie komt, en dat je niet (zoals nu) ieder onderdeelje zelf moet uitzoeken?”

Hieronder worden de resultaten van iedere bijeenkomst (periode najaar 2020) kort beschreven.

Partijen	Antwoorden op onze vragen	Lessen/tips
Woningcorporaties (21 september 2020)	Verhaal en warmteprofielen zijn duidelijk. Wat vraagt het van hen? Direct aardgasvrij of tussenstappen mogelijk?	Neem niet alleen mee wat het kost, ook wat het oplevert. Bereken een hybride scenario waar gas blijft liggen
Eneco (28 september)	Algemene verhaal en uitgangspunten zijn duidelijk. Drie sporen zijn niet helemaal los van elkaar te zien; beslissing op het ene spoor heeft gevolgen voor andere sporen. Warmteprofielen zijn logisch. Eneco onderscheidt meerdere groepen binnen collectieve oplossing.	Belangrijk dat de kosten goed geduid worden. Focus niet alleen op kosten, ook op opbrengsten. Duidelijk maken dat HT-warmtenet niet per se het net van Eneco is. Werk toe naar een WANNEER-kaart
Energie-U en bewonersinitiatieven (26 oktober)	Warmteprofielen zijn duidelijk, maar voor sommigen te zwart-wit. Er zijn zorgen over groene warmtebronnen om netten te voeden. Uit de kaarten wordt opgemaakt dat er niet structureel geïsoleerd wordt (dat dat in rode gebieden niet hoeft).	Starten in buurten met de slechtste labels en die isoleren. Eerst isoleren, dan naar aardgasvrij.
Ketenpartners in het Stadsakkoord (29 oktober)	Warmteprofielen zijn duidelijk, maar niet hoe we er zijn gekomen. Het is niet duidelijk wat mensen hiermee kunnen en wanneer dat gaat gebeuren.	Isolatieopgave toevoegen. Begin waar de energie zit. Uitvoerende partijen meenemen. Maak een versie voor bewoners en één voor professionals. Maak de kaarten meer interactief.
PWE-deelnemers (29 oktober)	Warmteprofielen zijn duidelijk, maar mensen zijn op zoek naar handelingsperspectief.	Opnemen in de TVW wanneer we handelingsperspectief kunnen bieden.

Partijen	Antwoorden op onze vragen	Lessen/tips
Stedin (5 november)	Warmteprofielen geven Stedin een duidelijk beeld waar welke warmteoplossing het beste is. Het verschilt per warmteoplossing waar distributiestations komen.	Niet beginnen waar nieuwe leidingen liggen. Vooral als warmtenet niet robuust is. Leidingen kunnen daar later nog worden gebruikt voor alternatief gas. WANNEER-kaart moet goed worden afgestemd met Stedin.
Bewoners (2 en 23 november)	Warmteprofielen zijn duidelijk, maar nog niet gebruiksvriendelijk. Veel vragen over kosten en wat het betekent in woningen.	Kaarten gebruiksvriendelijker maken. Bied handelingsperspectief.

Wat nemen we hiervan mee in de Transitievisie Warmte

Het eerste participatiedeel, in 2019 en het voorjaar van 2020, ging vooral over de opgave, mogelijke scenario's voor aardgasvrij en criteria voor afwegen. Dit tweede deel had een andere insteek. Er kwamen daarom ook andere reacties. Ze gingen veel meer over handelingsperspectief en wat mensen kunnen doen in hun woning. Hieruit nemen we verschillende punten mee in het vervolg van de Transitievisie Warmte. Deze zijn hieronder beschreven.

Uitgangspunten: Betaalbaarheid, gedoe in huis en keuzevrijheid zijn belangrijkste elementen voor mensen in de transitie naar aardgasvrij. Hierin moeten behalve de kosten, ook de opbrengsten duidelijk worden benoemd. Bijvoorbeeld wat het oplevert aan CO₂-reductie, in comfort of als besparing op de energierekening.

Behoeft aan informatie en handelingsperspectief: Veel mensen zijn op zoek naar informatie en handelingsperspectief: wanneer ze aan de beurt zijn, wat ze kunnen doen aan tussenstappen. De WAT-kaarten zijn een eerste stap om meer duidelijkheid te geven, maar we realiseren ons dat nog een vertaalslag nodig is naar concreet handelingsperspectief voor individuele gebouweigenaren. Dit doen we onder andere door te werken aan een interactieve kaart en te verwijzen naar bijvoorbeeld Jouw Huis Slimmer, zodat duidelijk is wat partijen nu al wel kunnen doen. Ook wordt gewerkt aan het beschikbaar maken van advies voor verschillende referentiewoningen in Utrecht.

WAT-kaarten: De WAT-kaarten zijn helder, maar hebben wel uitleg nodig. Het is belangrijk goed de keuzes en aannames erachter toe te lichten. Ook welke vormen een warmtenet kan hebben en dat het niet per se het bestaande net van Eneco hoeft te zijn. Sommige deelnemers trokken de conclusie dat in rode buurten niet geïsoleerd hoeft te worden, omdat er een hoge temperatuur warmtevraag is. Ook belangrijk om dit goed uit te leggen.

Er kwamen verschillende vragen over waar de WAT-kaarten te vinden zijn. Hiervoor zijn ze nu nog niet gebruiksvriendelijk. Mensen kunnen niet makkelijk hun buurt vinden, bijvoorbeeld omdat er geen referentiepunten zijn op de kaarten (wegen, wateren etc.). De manier van presenteren is belangrijk. We werken daarom aan een toegankelijke interactieve versie, zodat mensen via de invoer van hun postcode voor hun eigen buurt kunnen opzoeken wat het warmteprofiel is én wat dit betekent.

WANNEER-kaart: Veel bewoners en zakelijke partners hebben behoefte aan de WANNEER-kaart. Hier werken we in 2021 ook naartoe. Belangrijk om ook in deel I van de visie toe te lichten waarom voor deze opzet is gekozen.

3.3 Informeren, raadplegen & adviseren

3.3.1 Mei 2019: Sessie tijdens Stadsakkoord bijeenkomst

Op 24 mei 2019 vond de derde bijeenkomst plaats van het Stadsakkoord Aardgasvrij. Deelnemers gingen uiteen in inhoudelijke sessies. Eén van deze sessies ging over de Transitievisie Warmte. In deze sessie konden deelnemers in groepjes zelf aan de slag met data. Ze kregen bijvoorbeeld data over gas- en warmtenetaansluitingen, gebouwtypen en eigendomsverhouding. De opdracht was een advies te geven aan de wethouder: hoe komen we tot 40.000 panden aardgasvrij en op basis van welke criteria maak je deze keuze?

Figuur 9. Sessie over Transitievisie Warmte tijdens derde bijeenkomst Stadsakkoord

Dertien mensen namen deel aan deze sessie, waaronder bewoners, Energie-U, buurtinitiatieven, vastgoedeigenaren, bedrijvencollectieven en bedrijven in de bouw sector. In totaal zijn hier zes uiteenlopende adviezen uitgekomen over criteria voor het selecteren van wijken die voor 2030 van het aardgas af gaan. Ook hebben zij aangegeven welke wijken vanuit deze criteria naar voren kwamen. De volgende criteria zijn regelmatig genoemd:

- Het is goed om te starten in wijken met veel corporatiebezit. Dit beperkt het aantal eigenaren dat aan de slag moet en geeft ook de mogelijkheid dat er massa kan worden gemaakt.
- De nabijheid van warmtenet was volgens verschillende groepen ook een goed criterium om te kiezen voor een wijk. Dit is een goed alternatief voor gas, dat al beschikbaar is.
- Ook de gasvervangingsopgave werd gezien als een criterium. Daar waar de leidingen er toch voor 2030 uit moeten, kan meteen een alternatief komen.
- Verschillende groepen zagen actieve bewonersgroepen als reden om te starten in een wijk. Deze initiatieven kunnen als voorbeeld dienen voor andere bewoners en kunnen op die manier draagvlak vergroten.

- Tot slot werden kenmerken van woningen ook gezien als een criterium om te starten, bijvoorbeeld het bouwjaar of het energielabel. Woningen met dezelfde eigenschappen hebben een vergelijkbare aanpak nodig.

Erlynn
Linda
Nadia

ADVIES GROEP #1

- wijk met veel coöperatiebezit in combi aanwezigheid of nabijheid warmtenet
- ALLE woningen aanpakken
- quick win uitbreiden warmtenet

Waarom?

Coöperatie = beperkt aantal gesprekspartners
= volume van de markt
= zichtbaar > schaalbaar

- overige woningen ook meenemen want infrastructuur warmtenet
- goed plan voor duurzame bronnen uitbreiding warmtenet
- 42000 woningen (hield alles bij)
- Overdekt NW en ZW
Dichtstwijk / Rivierengebied
Kanaalgebied
2° Daulse buurt

Vera
Marel
Chris
Bert

ADVIES GROEP #2

Wijken met 40.000 woningen

- Kanaalgebied - Tolsteeg
- Overvecht
- Ondiep
- Transwijk
- Lunetten
- Tuindorp

Omdat:

- Actieve bewonersinitiatieven die als voorbeeld kunnen dienen om draagvlak voor de wijkgerichte aanpak te genereren
- Veel hoogbouw dichtbebouwd warmtenet
- Veel woningbouw coöperatie bezit

Stadsbreed advies

- Natuurlijke vervangingsmomenten aangrijpen
makkelijker maken
 - make leads
 - hy potheek
 - keukens boeren
 - cv installateur
 - Jouwhuisslimmer.nl
 - finde
- Bedrijfspanden meer stimuleren → meer handhaven faciliteren
- ook beginnen met grootverbruikers

Frans, Thys & Iyca

ADVIES GROEP #3

1. Beginnen waar leidingen eruit moeten voor 2030

- Toche een opgave
- Voor andere buurten kun je nog wachten op ontwikkeling techniek
- Overvecht, Kanaal-eiland & centrum.

2. Woningen van 60 jr of ouder.

Dere staan vaak voor een renovatieopgave als je deze combineert met gasvervanging:

- Lunetten, de Meer, Wittevrouwen, Hoogvrouwen

Dit zijn 35.000 woningen.

↳ Zorgen: voldoende beschikbaar personeel & financiering

Start daarom met pilots. Je kunt dan testen op kleine schaal waar je tegenaanloopt & oplossingen bedenken, + goede voorbeelden.

Diche
Paul
Jolein

ADVIES GROEP #4

Uitgangspunten

- Bepaal (als regisseur) op welk niveau je wilt optimaliseren (warmtevoorziening)
- Criteria voor selectie:
 - Fysieke impact op woningniveau
 - Maatschappelijke kosten
 - Kosten eindgebruiker
- Strategie (ontwikkelen via iteratie)
 - Start met woningen waarbij de impact groot of juist klein is. (niet per se gebiedsgericht) en het aardgasnet moet worden vervangen.
 - Alle woningen met budget > 27.700
 - Energie labels A, F, G > 13.000

Figuur 10. Adviezen vanuit sessie tijdens Stadsakkoord bijeenkomst

3.3.2 24 Juni 2019: Sessie met studenten

Op 24 juni 2019 heeft een groep studenten van de master Global Sustainability aan de Universiteit Utrecht een vergelijkbare opdracht gekregen als deelnemers aan de Stadsakkoord bijeenkomst. Ook de studenten werd gevraagd een advies te geven aan de wethouder. Hierbij keken zij niet alleen naar criteria en welke wijken hieruit kwamen, maar ook naar de (financiële) maatregelen die nodig zijn om het te realiseren. Ze hadden dezelfde data tot hun beschikking als de deelnemers aan de sessie tijdens het stadsakkoord.

De 39 studenten gingen hiermee aan de slag in kleinere groepjes. Hier kwamen dertien adviezen uit over criteria voor het selecteren van wijken die voor 2030 van het aardgas af kunnen gaan. Ook gaven ze aan welke wijken vanuit deze criteria naar voren kwamen. De adviezen kwamen deels overeen met die vanuit de sessie tijdens de Stadsakkoord bijeenkomst. Criteria die de studenten noemden:

- Gebruik de bestaande infrastructuur. In wijken waar al warmtenet ligt, kunnen woningen mogelijk eenvoudig van gas worden afgesloten.
- Start met kookgas. Dit is relatief eenvoudig en goedkoop te realiseren. Bovendien is er mogelijk meer draagvlak voor.
- Gebruik corporatiebezit als criterium. Zij hebben een (maatschappelijke) verantwoordelijkheid en het beperkt het aantal partijen waarmee je moet communiceren.
- Start in wijken waar gasleidingen vervangen moeten worden. Op die manier worden kosten van onnodige vervanging voorkomen.
- Start in wijken met een relatief hoog gemiddeld inkomen.
- Start in wijken met bepaalde bouwtypen of energielabels. Flats zouden bijvoorbeeld relatief gemakkelijk van het gas kunnen worden afgesloten, omdat het centraal is geregeld. En voor lagere energielabels valt veel winst te behalen met energiebesparing.

Volgens de studenten zijn er vooral leningen en subsidies nodig om pandeigenaren te ondersteunen in de omschakeling naar een warmtevoorziening. Ook werden gebouw-gebonden financiering en belastingvoordeel voor bedrijven die omschakelen genoemd als geschikte middelen.

Observaties

De deelnemers tijdens het stadsakkoord en de studenten hebben dezelfde opdracht gekregen. Enerzijds zien we overeenkomsten in de adviezen, maar anderzijds ook veel verschillen. Corporatiebezit, nabijheid warmtenet, vervangingsopgave gasleidingen en kenmerken van woningen kwamen in beide sessie naar voren als criteria voor de selectie van wijken die voor 2030 van het gas af gaan. In de sessie tijdens het stadsakkoord werd daarnaast ook bewonersinitiatieven genoemd als criteria. De studenten is ook gevraagd naar de financiële aspecten te kijken. Zij noemden dan ook een hoog gemiddeld inkomen en de relatief goedkope en eenvoudige transitie van kookgas als criteria. Ondanks dat uit beide sessie hoofdzakelijk dezelfde criteria naar voren kwamen, waren de wijken die werden voorgesteld verschillend. De criteria geven dus niet een eenduidig resultaat voor de selectie van wijken. De uitkomsten benadrukken de complexiteit van de opgave en het belang van een goed afwegingskader, waarbij criteria alleen niet voldoende zijn voor het selecteren van wijken.

3.3.3 29 november 2019: Meedenksessie

Op 29 november 2019 vond een meedenksessie plaats. Hiervoor zijn vertegenwoordigers van eigenaren en gebruikers van gebouwen en eigenaren van energie-infrastructuur uitgenodigd. Het doel was om vanuit de verschillende invalshoeken van de belanghebbenden in een gebied, te bespreken wat de impact is van een besluit om in een buurt te starten met de transitie naar een aardgasvrije buurt. Hiermee wilden we meer inzicht krijgen in wat de impact van een afweging is. Ook wilden we weten of we in de uiteindelijke

afweging nog andere dingen een plek moeten geven. Uiteindelijk hebben 26 mensen deelgenomen aan de sessie. De volgende partijen waren vertegenwoordigd in het gesprek:

- Ondernemersvereniging Nieuw-Overvecht
- Werkgroep Energietransitie Lunetten
- Eneco
- Huurders Netwerk Mitros
- Vastgoed Syndicering Nederland NV
- Bo-ex
- Rijksvastgoedbedrijf
- Vattenfall NV
- Mitros
- MPC
- Maan Financieel Advies
- Stichting sociale interventie
- Stedin
- Huurdersraad Portaal regio Utrecht
- Woningeigenaren (o.a. in VvE)
- Bewoners

Figuur 11. Meedenksessie

Na een algemene presentatie gingen zij in gesprek over vier strategieën:

1. Laagste nationale kosten (dit noemen we nu maatschappelijke kosten)
2. Bewoners kiezen zelf
3. Starten in wijken met grootste financiële draagkracht
4. Maximale CO₂-reductie

Aan de hand van deze fictieve strategieën bespraken we met de deelnemers de impact van een keuze. Wat betekent het als je kiest om te beginnen bij de gebieden met bijvoorbeeld de hoogste CO₂-uitstoot? Waar in de stad ga je dan beginnen en waarom is dit wel of niet een goed idee?

Deelnemers werden allereerst gevraagd op basis van hun eerste idee een voorkeursstrategie te kiezen. Ongeveer de helft van de mensen koos voor strategie 4 (maximale CO₂-reductie), gevolgd door strategie 1 (laagste nationale kosten) met een kwart van de deelnemers. In het gesprek dat volgde werd ook opgemerkt dat het goed zou zijn die twee strategieën te combineren.

In het tweede deel van het programma gingen mensen in kleinere groepen uiteen om in gesprek te gaan over één van de strategieën. Aan tafel zaten deelnemers vanuit verschillende rollen. In de groepen zijn sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen besproken.

Een aantal quotes uit deze gesprekken:

Strategie 1: laagste nationale kosten

- Minimaliseert het herverdelingsvraagstuk
- Biedt de tijd om expertise en ervaring op te doen
- Grote afhankelijkheid van warmtebedrijven.

Strategie 2: keuzevrijheid voor bewoners

- Biedt de mogelijkheid om in stapjes aan de slag te gaan
- Risico voor versnippering: geen schaalgrootte en dus duurder door inefficiëntie
- Kan leiden tot afwachten.

Strategie 3: grootste financiële draagkracht

- Hier wordt begonnen in mogelijk moeilijkere wijken; dit biedt de kans om te leren
- De groep die aandacht nodig heeft is kleiner
- Inkomen zegt niets over investeringsbereidheid en draagkracht.

Strategie 4: hoogste CO₂-reductie

- Kans voor het bedrijfsleven: tonen van maximale inzet voor CO₂-reductie
- Draagt bij aan uiteindelijke mondiale doel
- CO₂-reductie is geen middel, maar het doel. Aardgasvrij is het middel.

Naast de argumenten per strategie gaven deelnemers ook algemene punten mee:

- Het is belangrijk goed uit te leggen waarom voor een gebiedsgerichte aanpak wordt gekozen. Verschillende deelnemers zien een gebouwgerichte aanpak ook als een goede mogelijkheid, omdat veel gebouwen van hetzelfde type, eenzelfde soort aanpak vragen en deze gebouwen in verschillende gebieden staan.
- Een subwijk is divers, houdt daar rekening mee in de selectie.
- Zorg voor goede communicatie naar bewoners. Benadruk positieve punten en leg de aanpak uit: waarom doen we wat we doen en waarom kiezen we voor bepaalde uitgangspunten?
- Het is belangrijk dat er goede financieringsmogelijkheden zijn. Dit vergroot het draagvlak onder bewoners.
- Kijk naar de mogelijkheid hoe we collectief zaken kunnen gaan organiseren. Daarmee worden bewoners ontzorgd en liggen de kosten mogelijk lager.
- Het is belangrijk om aandacht te hebben voor monumenten. Bij deze gebouwen is het beperkt mogelijk om te isoleren en is dus een andere aanpak nodig.

3.3.4 Najaar 2019 - voorjaar 2020: Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)

De Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) is een methode van de TU Delft en VU Amsterdam. Met deze methode worden bewoners op een online platform uitgenodigd om vier verschillende aanpakken af te wegen die erop gericht zijn om 22.000 woningen aardgasvrij te maken voor 2030. Dit zijn:

1. Woonlasten stijgen niet
2. Bewoners kiezen zelf
3. Maximale CO₂-reductie
4. Starten in wijken met grootste financiële draagkracht

Bewoners konden 100 punten verdelen over deze aanpakken en hierin keuzes toelichten. Daarnaast konden ze in een volgende stap ook zelf een aanpak samenstellen als ze dat wilden. Tot slot werd gevraagd hoe de gemeente de resultaten van dit onderzoek zou moeten gebruiken.

Het onderzoek is uitgezet via het Bewonerspanel en Facebook. Uiteindelijk hebben 617 Utrechters de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) ingevuld en de vier aanpakken beoordeeld door 100 punten te verdelen. De gemiddelde leeftijd van deelnemers lag een stuk lager dan bij gangbare (offline) participatietrajecten.

Bewoners kenden gemiddeld 35 punten toe aan de aanpak 'woonlasten stijgen niet' en ongeveer 20 punten aan de andere 3 aanpakken (bewoners kiezen zelf, maximale CO₂-reductie en starten in de wijken met grootste financiële draagkracht). Er is weinig draagvlak voor volledige focus op één aanpak. Daarom is het advies: verwerk (elementen van de) verschillende aanpakken in de Transitievisie Warmte.

In de toelichting op hun keuze werden 'draagvlak', 'efficiëntie' en 'eerlijkheid' zowel genoemd door bewoners die kozen voor 'woonlasten stijgen niet' als voor 'bewoners kiezen zelf'. Het advies van de onderzoekers is daarom om in de Transitievisie Warmte te beargumenteren waarom een uiteindelijke keuze beter scoort op deze criteria dan andere opties.

Slechts 20% van de deelnemers vindt dat de gemeente meer waarde moet toekennen aan het advies dat bewoners hebben gegeven in de PWE dan aan adviezen van experts. Bijna de helft (45%) vindt dat adviezen van bewoners en experts evenveel waarde moeten krijgen. 35% van de deelnemers vindt dat het advies van experts zwaarder moet wegen.

Bewoners zijn over het algemeen positief over hun deelname aan de PWE (mits de gemeente iets doet met de resultaten). Ze waarderen de laagdrempeligheid van de deelname aan de PWE, de mogelijkheid om nuance aan te brengen en ze zeggen dat de deelname hun bewustwording over dilemma's van de gemeente vergroot. Een aantal bewoners was negatief over de PWE omdat ze 'aardgasvrij' niet ter discussie konden stellen. Een advies van de onderzoekers is dan ook om duidelijk te communiceren naar bewoners waarom het aardgasvrij maken van wijken de beste strategie is om klimaatdoelstellingen te halen en waarom Nederland dit wel doet, terwijl andere landen andere keuzes maken.

Kijk voor meer informatie over de methode op www.tudelft.nl/pwe.

Het rapport met de resultaten is 16 maart 2020 gepubliceerd en te vinden op <https://www.tudelft.nl/tbm/pwe/pwe-basics/case-studies/transitievisie-warmte-gemeente-utrecht/>.

3.3.5 12 februari 2020: Meedenksessie Lunetten

Op 12 februari 2020 vond een meedenksessie plaats in Lunetten. Voor deze sessie zijn enkele bewoners van Lunetten (7), de wijkmanager, een woningcorporatie met huurwoningen in de wijk (Bo-ex), Stedin, Eneco en een vertegenwoordiger van het gemeentelijke vastgoed in de wijk uitgenodigd. In totaal namen 14 mensen deel aan het gesprek.

De meeste bewoners die aanwezig waren, zijn betrokken bij de Werkgroep Energietransitie Lunetten. Enkelingen waren eigenaar van een woning behorende tot een VVE. De aanwezigen gingen met elkaar in gesprek over de kansen voor een samenwerking in Lunetten. Daarbij werd door bewoners o.a. de vraag gesteld wat er nodig is voor Eneco om een businesscase rond te krijgen voor een warmtenet in Lunetten. Dit laat zien dat de bewoners open staan voor de energietransitie en graag aan de slag willen, ongeacht de planning voor de Transitievisie Warmte van de gemeente. De betaalbaarheid van de energietransitie vonden de bewoners erg belangrijk.

Figuur 12. Meedenksessie Lunetten

3.3.6 3 maart 2020: Expertsessie

Om tot een goede afweging te komen ten aanzien van alternatieven voor aardgas en volgorde van wijken, doen we verschillende data-analyses met behulp van o.a. het Vesta Mais model. Op 3 maart zijn verschillende externe partijen uitgenodigd voor een kritische evaluatie van de data-analyses en modelberekeningen die de gemeente Utrecht heeft uitgevoerd in het kader van de Transitievisie Warmte. De genodigde partijen hebben kennis en ervaring met het Vesta Mais model. In totaal hebben 21 personen deelgenomen aan het gesprek, waarvan 9 externen. De volgende partijen hebben deelgenomen aan de expertsessie:

- PBL
- ECW
- Greenvis
- Eneco
- Stedin
- Berenschot

Figuur 13. Groepsgesprek tijdens expertsessie

Ter voorbereiding hebben de deelnemers inzage gekregen in de rapportage van de analyses. De deelnemers zijn in groepjes van 6 à 7 personen aan de slag gegaan met het reviewen van de data-analyses en modelberekeningen. De vraag was het rapport op de volgende punten te beoordelen;

- I. Transparantie/Reproduceerbaarheid:
 - a. Is het duidelijk hoe we analyses hebben uitgevoerd?
 - b. Is duidelijk welke veronderstellingen we hebben gehanteerd?
 - c. Zijn resultaten reproduceerbaar?
- II. Plausibiliteit:
 - a. Zijn gekozen scenario's plausibel?
 - b. Zijn uitkomsten plausibel?
 - c. Zijn er opvallende (mogelijk onverklaarbare) resultaten?

De expertsessie is afgesloten met een plenaire presentatie van de bevindingen per groep, waarna de vervolgstappen voor de gemeente Utrecht zijn toegelicht.

Naar aanleiding van deze sessie hebben we:

- Het rapport logischer opgebouwd.
- Analyses beter toegelicht.
- De aannames voor de analyses verder verduidelijkt.
- En het rapport in de context van het proces van de transitievisie warmte geplaatst.

3.4 Co-creatie

In *Expeditie Warmte* onderzoeken vijf teams van bewoners en marktpartijen wat de mogelijkheden zijn voor lokale warmte. De teams komen met ideeën (bottum-up) en de gemeente faciliteert dat ze dit in teamverband kunnen uitwerken in een eerste concept voor een mogelijk buurtwarmtenet op basis van lokale warmtebronnen. Expeditie Warmte is een leerproces voor zowel bewoners, marktpartijen als de gemeente. Deelnemers hebben in verschillende werkateliers samengewerkt en op maandag 14 december presenteerden zij hun eerste plannen. Een onafhankelijke jury beoordeelde de plannen. De jury was zeer te spreken over wat de vijf teams in twee maanden al op papier hebben gezet. Sommige teams startten vanaf nul, terwijl andere teams al eerste ideeën voor een oplossing hadden. Omdat het niveau hoog ligt, heeft de gemeente besloten alle teams door te laten gaan naar de eindpresentaties. Met de feedback van de jury hebben de deelnemers tot maart 2021 de tijd om te werken aan een eindpresentatie. Dan wordt meer duidelijk wat wel of niet mogelijk is en welk team extra budget wint om het conceptplan nog een stap verder te brengen.

Figuur 14. Achter de schermen bij Expeditie Warmte

4 Overig overleg en samenwerkingen

De Transitievisie Warmte is niet het enige project binnen de Gemeente Utrecht waarin wordt gewerkt aan een aardgasvrije stad. Als onderdeel van de ambitie om zo snel mogelijk klimaatneutraal te worden, heeft de transitievisie veel raakvlakken met andere lopende projecten en trajecten. Op verschillende manieren wordt samengewerkt aan een aardgasvrije toekomst. In deze samenwerkingen staat de Transitievisie Warmte regelmatig op de agenda. Deze besprekingen leveren input voor de Transitievisie Warmte in Utrecht.

Daarnaast zijn andere gemeente ook bezig met het opstellen van een transitievisie. In verschillende samenwerkingsverbanden (G4, Programma Aardgasvrije wijken, Kennis en leerprogramma, VNG) wisselen we kennis en ervaring uit met andere gemeenten over de Transitievisie Warmte. We bouwen samen nieuwe kennis op en leren van elkaar. Door de reflectie op elkaars aanpak en te horen hoe andere gemeenten aan de slag zijn, maken we onze eigen producten beter.

4.1 Utrecht

4.1.1 In gesprek met de stad

Eind 2020 en begin 2021 voeren we het Stadsgesprek Nieuwe Energie. We vragen inwoners en ondernemers uit de stad om mee te praten over de energietransitie. Doel is te horen wat Utrechters nodig hebben bij de energietransitie en welke voorwaarden of 'spelregels' hiervoor zouden moeten gelden vanuit de overheid. Dit zijn ook regels die samenhangen met de Transitievisie Warmte, bijvoorbeeld over collectieve warmtenetten.

4.1.2 Programmagroep Energietransitie Gebouwde Omgeving

De gemeente Utrecht heeft het initiatief genomen om samen met belangrijke stadpartners de energietransitie te versnellen. Hiertoe is in 2016 de Regietafel Energietransitie Utrecht (inmiddels Programmagroep Energietransitie Gebouwde Omgeving) opgezet. Deze bestaat uit vertegenwoordigers (bestuurders en managers) van:

- Energiecoöperatie Energie-U
- STUW, platform voor de Utrechtse woningbouwcorporaties
- Stedin
- Eneco
- Gemeente Utrecht

De ambitie om een klimaat-neutrale stad te worden, vraagt inzet van veel partijen en onderlinge afstemming van belangrijke besluiten. De partijen van de Regietafel hebben geen onderlinge gezagsverhouding en opereren onafhankelijk van elkaar. Tegelijkertijd leeft bij alle partijen de overtuiging dat nauwe samenwerking een noodzakelijke voorwaarde is om de gewenste veranderingen te realiseren. De partijen stemmen hun agenda's op elkaar af en prioriteren en leren samen. De Regietafel is geen besluitvormend orgaan; alle partijen hebben hun eigen besluitvormingstrajecten en maken hun eigen afwegingen.

De Transitievisie Warmte en het proces om te komen tot deze visie, staan regelmatig op de agenda van de regietafel. We bespreken de stappen die we zetten en de verschillende partijen reflecteren ieder op

deze stappen en de uitkomsten. Door onze redeneringen in een vroegtijdig stadium te delen, is de impact daarvan duidelijk en kunnen we rekening houden met de verschillende belangen.

4.1.3 Onderzoek governance warmtenetten

Adviesbureau Berenschot heeft in opdracht van de gemeente onderzoek gedaan naar de rol van verschillende belanghebbenden in het uitbreiden en aanleggen van warmtenetten. Hiervoor spraken ze onder andere met warmtebedrijven, de netbeheerder en woningcorporaties over vier dingen die in de toekomst belangrijk zijn: 1) verduurzamen van het huidige warmtenet, 2) uitbreiden van het huidige warmtenet, 3) aanleggen van nieuwe warmtenetten met een hoge temperatuur, 4) aanleggen van nieuwe warmtenetten met een midden of lage temperatuur. Uit het onderzoek kwam naar voren dat belanghebbenden het tweede punt, uitbreiden van het huidige warmtenet, het belangrijkste vinden voor de komende tijd. Deelnemers merkten wel op dat er niet zo'n strikte scheiding is tussen de vier punten; toekomstige warmtenetten zullen verschillende temperaturen hebben, ook binnen een net.

Belanghebbenden verwachten dat de gemeente regie neemt in de overstap naar andere manieren van verwarmen. Hiervoor is het belangrijk dat er keuzes worden gemaakt en wijken worden aangewezen om te beginnen.

Berenschot heeft ook onderzocht welke waarden van belangrijk zijn bij het aanleggen van warmtenetten en het leveren van warmte. Deelnemers vinden verschillende waarden van belang. Het volledige rapport van Berenschot is [hier](#) te lezen.

4.2 Regionaal

4.2.1 Regionale Energie Strategie

Een van de andere opdrachten uit het Klimaatakkoord is dat gemeenten een Regionale Energiestrategie (RES) moeten opstellen. Alle Nederlandse gemeenten werken in dertig regio's aan zo'n Regionale Energiestrategie. De provincie Utrecht is verdeeld in drie regio's, waarbij de gemeente Utrecht onderdeel is van de U16. Regio U16 heeft laten onderzoeken hoeveel energie zij nu en in de toekomst gebruikt, hoe de regio kan besparen en hoe ze zoveel mogelijk duurzame energie kan opwekken. Het resultaat van deze analyse staat in het rapport [Energietransitie Regio U16: een verkenning van energieverbruik en potenties \(dec 2018\)](#)⁵. In het [concept bod van de Regionale Energie Strategie U16 \(maart 2020\)](#)⁶ staat hoeveel duurzame energie de regio wil gaan opwekken, om in de toekomst over voldoende elektriciteit en warmte te kunnen beschikken. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de hoeveelheid duurzame elektriciteit die kan worden opgewekt op land (met wind en zon) en op daken van gebouwen. Ook is in het [RES U16 – Warmte-onderzoek](#) in kaart gebracht welke duurzame warmtebronnen mogelijk te gebruiken zijn om buurten en gebouwen van het aardgas af te kunnen koppelen. Beide zijn belangrijke input voor de Transitievisie Warmte. De RES en de Transitievisie Warmte zijn complementair aan elkaar en komen in een iteratief proces tot stand. De beschikbaarheid van warmtebronnen bepaalt welke alternatieven voor aardgas er in Utrecht mogelijk zijn. De mogelijkheid om deze bronnen toe te passen in de gebouwde omgeving, bepaalt hoeveel duurzame energie er in Utrecht nodig is. Oftewel: de RES regelt het aanbod van duurzame energie, de Transitievisie Warmte verdeelt per buurt waar welke warmtebron wordt ingezet.

⁵ https://www.utrecht10.nl/media/filer_public/7a/11/7a11f593-ac17-40b4-8d2b-c49c4c2ec308/u16_def_rapport_energieanalyse.pdf

⁶ <https://energieregion utrecht.nl/publicaties/default.aspx>

Ook in het proces van de RES is participatie een belangrijk onderdeel. Dit gebeurt onder andere in warmteateliers. Hierin zijn naast de 16 gemeenten ook relevante andere stakeholders aanwezig om de wensen rondom samenwerking en afstemming op het gebied van warmtebronnen uit te werken. Vanuit de Transitievisie Warmte sluiten wij hier met ons verhaal en onze vragen, waar mogelijk steeds aan.

4.3 Nationaal

4.3.1 Rijk

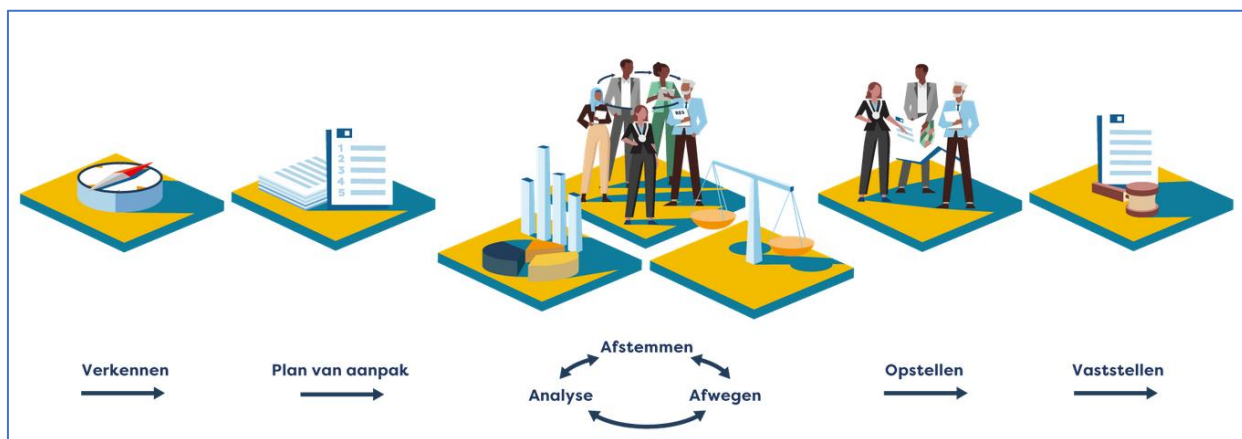
Gemeenten staan aan de lat voor het opstellen van een Transitievisie Warmte en een Regionale Energiestrategie, zoals is afgesproken in het Nationale Klimaatakkoord. Om deze plannen vanaf 2021 uit te kunnen voeren, is het nodig dat het Rijk vierkant achter de gemeente staat om de door gemeenten te maken keuzes mede mogelijk te maken. Keuzes in de aanpak worden bepaald door lokale omstandigheden, waarbij publieke waarden als betrouwbaarheid, betaalbaarheid, duurzaamheid en energierechtvaardigheid centraal staan. Het Rijk is bezig om de wet- en regelgeving aan te passen op de afspraken in het nationale Klimaatakkoord. Hiermee worden voor de komende jaren de gemeentelijke bevoegdheden bepaald. Daarom zetten we, in samenwerking met de VNG (gemeenten) en het IPO (provincies), actief in op het beïnvloeden van de nieuwe wet- en regelgeving. Het gaat bijvoorbeeld om de nieuwe Warmtewet en de aanwijzingsbevoegdheid voor aardgasvrij. Voor de Warmtewet heeft de VNG een reactie ingediend op het eerste concept. Op basis daarvan zijn aanpassingen gedaan in de mogelijkheden voor de invulling van het integrale warmtebedrijf. In 2021 zal er ook op andere punten worden gelobbyd. Daarnaast zijn er ook aanpassingen nodig in bijvoorbeeld de Wet milieubeheer of uitvoeringsregels, zoals de energieprestatie van gebouwen en nieuwbouwwoningen. Ook dit doen we niet alleen, maar bij voorkeur samen met de VNG, G4, G40 en de regionale partijen. Daarnaast zetten we ons in om na 2021 voldoende financiële middelen te hebben om de energietransitie uit te kunnen voeren.

4.3.2 G4 – Community of Practice

De transitie naar aardgasvrije wijken vindt de komende jaren ook plaats in de andere G4-steden. Met de mate van grootstedelijkheid neemt de complexiteit van de opgave toe. Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht zijn volop bezig met het maken van plannen in afstemming met netbeheerders, woningcorporaties, energiecoöperaties en bewoners. Onder begeleiding van TNO en Platform31 bespreken de G4-steden in een Community of Practice de uitdagingen rondom besluitvormingsprocessen. In een tweede Community of Practice wordt kennis over technisch inhoudelijke vraagstukken in G4-verband ontwikkeld en gedeeld. In 2021 is de gemeente Utrecht vertegenwoordigd in de drie thema's in dit traject: energierechtvaardigheid, besluitvorming en bekostiging.

4.3.3 VNG: Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Het Kennis- en Leerprogramma Aardgasvrije Wijken, waarvan de VNG trekker is, heeft een stappenplan gemaakt. Gemeente Utrecht heeft deelgenomen aan sessies voor de totstandkoming van dit stappenplan. Het beschrijft per stap welke mogelijkheden de gemeente heeft, welke stakeholders de gemeente kan betrekken en welke keuzes de gemeente kan maken.

Figuur 15. Stappenplan voor opstellen van Transitievisie Warmte

5 Wat nemen we mee uit de participatie?

We hebben in alle participatiebijeenkomsten veel geleerd over wat bewoners en andere partijen belangrijk vinden in de overgang naar een aardgasvrije gemeente. Deelnemers hebben aangegeven waar ze zich zorgen over maken, wat ze is opgevallen in de resultaten van de data-analyse en wat ze belangrijk vinden in de keuze van wijken. Deze bevindingen nemen wij mee in het schrijven van de Transitievisie Warmte.

In de participatie kwam vaak naar voren dat mensen zich zorgen maken over alle veranderingen. De belangrijkste punten zijn de kosten en het gedoe in huis. Ook de onzekerheid die het met zich meebrengt wordt vaak genoemd. We begrijpen dat mensen zorgen hebben. De betaalbaarheid van de overstap naar een andere manier van verwarmen en koken is heel belangrijk. Dit is meegenomen als een van de criteria waarop we buurten gaan aanwijzen. Wij zijn hierover ook in gesprek met de landelijke overheid. Er is nog veel onzeker, maar we nemen Utrechters en andere belanghebbenden zo goed mogelijk mee in het proces. Op die manier zijn mensen op de hoogte van wat er speelt en wat het voor hen betekent.

Zakelijke belanghebbenden, maar ook bewoners, hebben veel met ons meegedacht in het analyseren van de data. Deze gegevens gebruiken we voor het onderzoeken van de alternatieven voor een aardgasvrije warmtevoorziening. Op verschillende momenten konden mensen, in een afgeschermd omgeving, zelf met de data werken. Ook hebben we een expertsessie georganiseerd. Met behulp van de ideeën van deelnemers hebben we dingen logischer opgeschreven of beter toegelicht. Ook is duidelijker gemaakt welke aannames er in het model zitten dat wordt gebruikt voor de analyses.

Tot slot hebben we deelnemers in verschillende bijeenkomsten en op andere manieren gevraagd wat zij belangrijk vinden in het kiezen van buurten waar we als eerste aan de slag gaan met aardgasvrij. Er zijn veel factoren genoemd die we kunnen meenemen in deze afweging, zoals kosten, de planning voor vervanging van gasleidingen en riool, bouwjaar van woningen en hoeveel woningen corporaties in een buurt hebben. Een aantal van deze zaken nemen we wel mee en een aantal niet. We hebben geleerd dat het belangrijk is dat we goed uitleggen waarom we bepaalde keuzes maken. Deze zullen we daarom in de Transitievisie Warmte uitgebreid toelichten.

We merken dat het een ingewikkeld onderwerp is. Mensen willen snappen waarom dingen besloten worden en willen soms ook gewoon meer weten. Naast dat we hulp aanbieden (bijvoorbeeld op [Jouw Huis Slimmer](#)) over wat je nu al kan doen, bekijken we ook of we sessies kunnen organiseren over de warmtetransitie, zodat mensen meer kunnen leren over het onderwerp en wat er allemaal bij komt kijken.

6 Planning voor de toekomst

Met het afronden van de data-analyses en de resultaten van de participatie, gaan we naar de fase van Afwegen. Het gaat om een afweging van criteria als betaalbaarheid (maatschappelijk en individueel), robuustheid (is de beoogde oplossing voor een buurt/wijk toekomstbestendig) en minimaliseren van overlast/gedoe. Uiteindelijk leiden de analyses en inzichten tot een voorstel voor de Raad in welke buurten we voor 2030 kunnen gaan starten met het aardgasvrij maken van de stad.

We brengen de Transitievisie Warmte in twee delen naar de Raad. Deel I gaat over de WAT-kaarten en publieke waarden bij de aanleg en uitbreiding van warmtenetten. Daarnaast staan in dit eerste deel ook de criteria waarmee we in deel II een afweging kunnen maken voor de volgorde van buurten. De uitgangspunten en kaders bieden al de mogelijkheid om toekomstbestendige keuzes te maken. Met de warmteprofielen kunnen partijen al aan de slag, bijvoorbeeld bij het (stapsgewijs) isoleren van gebouwen.

Als de Transitievisie Warmte deel I en II zijn vastgesteld, gaan we aan de slag in de eerste buurten; samen met de betrokken inwoners en bedrijven stellen we Wijkuitvoeringsplannen op. Hieraan is een uitgebreid participatietraject gekoppeld. In deze fase zal de definitieve keuze voor het alternatief voor aardgas worden vastgesteld door de raad. Op dit moment doen we al eerste ervaring op met de gebiedsgerichte aanpak in Overvecht-Noord en Utrecht Science Park. Deze ervaringen nemen we mee in de aanpak van de nieuwe buurten.